

"ספר לימוד שכל ילדה וילד יוכלו למצוא את עצמם בתוכו" פרופ' חביבה פדיה

בדרך לחיות יחד - שאלות שהן תשובות¹

החברה בישראל מורכבת מקהילות שונות שלכל אחת מהן תפיסת עולם שונה מן היסוד², כדי לחיות יחד יש צורך ליצור הסכמות מתחדשות לגבי המרחבים המשותפים שלנו. לחיות יחד הוא תהליך עבודה של כלל החברה בישראל, וכל ארגון או מרחב הוא הזדמנות ליצירת הסכמות ועקרונות שיעצבו את המרחב החברתי כולו. כל ארגון וכל מרחב הוא טיפה שעשויה להתחבר לטיפות נוספות שמתרגלות, לומדות וחיות יחד. בעבודה שלנו, במגוון מרחבים, זיהינו **סימני דרך** שעשויים לסייע בדרך לחיות יחד, כך שכל אחת ואחד יוכלו לבדוק את המרחב שלהם ומכאן לפתח את תהליכי העבודה הנדרשים בהמשך.

א. האם אצלנו תרבות היא נכס או נטל? האם אצלנו יש מקום לכולם?

תרבות כנכס³ היא ההנחה שריבוי התרבויות והשסעים החברתיים הוא נכס שכדאי למנף ולא בעיה שצריך לפתור. מעבר לתפיסה הבין-אישית של קבלת "האחר", לכל תרבות יש מקום, ערך וחשיבות ביצירת הסיפור הארגוני והחברתי המיטבי. האם אני יכולה להיות אני על כלל המשמעויות התרבותיות שלי? האם מביך או מביש לדבר ערבית אצלנו במסדרון? האם "לא נעים" לצאת להתפלל או "לא נעים" לברך (או לא לברך) על המזון? האם ההנהלה / הנהגה מחזיקה בתפיסה של מגוון כעושר ופוטנציאל לשגשוג? באיזה אופן התפיסה הזו מתבטאת בשגרה היומיומית? האם יש נראות לתרבויות השונות במרחב המשותף - סיגד? מימונה? 9 במאי? אפטאר? כ"ח באייר?

ב. האם אצלנו גם זהות היא ידע?

ידע הוא לא רק מה שנלמד ונחקר באוניברסיטה, ידע הוא חוכמת חיים עתיקת שנים שמחזיקות תרבויות שונות. המגוון התרבותי בישראל הוא מאגר עצום של ידע וככל שנצליח למצות סוגי ידע שונים מנקודות מבט שונות כך התפיסה שלנו לגבי המציאות תהיה מורכבת יותר, מדויקת יותר, משותפת לציבורים רחבים יותר ובעלת עוצמה חברתית גדולה יותר. האם אנחנו מכירים בערך של ידע זהותי? האם אנחנו מעודדים נקודות מבט שונות בדילמות ארגוניות / חברתיות? איך אישה מזרחית תקרא את המודעה שלנו? מה רואה אדם בכיסא גלגלים שאני מפספסת?

ג. האם הגיוון אצלנו עמוק וטוב? למה קשה לנו להגיע לקהילות מסוימות?

גיוון עמוק מתייחס לכמות – האם יש דמות מייצגת אחת שצריכה "לסחוב על כתפיה" את כל הקהילה שלה או שיש גיוון פנימי בתוך כל קהילה כך שלקבוצות מיעוט יש יותר

¹ אם שאלת אותן – את/ה בכיוון הנכון

² להרחבה על התפיסה והעקרונות של לחיות יחד <http://livingtogether.org.il>

³ להרחבה www.shaharit.org.il

מקום מהיחס שלהן באוכלוסייה כך שיוכלו לבטא את עצמן באופן מיטבי. **גיוון טוב** מתייחס לאיכות – האם יש הלימה בין ההיררכיה הארגונית לבין ההיררכיה החברתית של קבוצות שונות? האם מקבלי ההחלטות מגוונים ומייצגים יותר מתפיסת עולם אחת (דת וליברליזם, ימין ושמאל, מזרח ומערב)? האם יש גיוון ברמות השונות בארגון או שכל האשכנזים בהנהלה, המזרחים בדרג הביניים ויוצאי ברה"מ באבטחה?

ד. האם יש לנו קווים מנחים למתי ביחד ומתי אפשר גם לחוד?

בתפיסת לחיות יחד ישנה לגיטימציה לזכותה של כל קהילה גם להפרדה. בהקשר זה, נראה כי עומקם של החיים יחד הוא ענין שראוי שיקבע בדיאלוג ובמפגשים קונקרטיים בין קבוצות, כך שכל קבוצה מקבלת את הזכות לא רק לשיתוף כי אם גם להפרדה מסוימת. האם התייחסנו לאיזון בין מכנה משותף לכלל הקהילות לבין צרכים/מאפיינים קהילתיים ייחודיים? באיזה אופן? מהי תפיסת האיזון בין הצורך לעבוד/לחיות יחד לבין צרכים קהילתיים ייחודיים / נפרדים? חופשות? חגים? מסגרות משותפות/נפרדות?

ה. האם "הקונפליקט בחדר"?

כאמור, לחיות יחד זה תהליך (ולא תוצאה או מתכון), לחיות יחד זאת עבודה שעלינו לעשות כל הזמן. אם המפגש מכיל קונפליקט ואיום אז יש לו פוטנציאל לבנות משהו חדש, כדי להתפתח ולהתקדם עלינו להתמודד עם קונפליקטים ולא לטשטש אותם, ולשם כך עלינו לערוך בירור: מה היחס והמשמעות של כל אחת מתפיסות העולם למשימה של הארגון? האם מתנהלות שיחות על נושאים מעוררי קונפליקט בין תפיסות עולם (כשרות, חגים של הדתות השונות, שפות וכד')? האם עוצבו פתרונות חדשים/יצירתיים לדילמות בין-תרבותיות?

ו. מי קובע מהי קהילה? את מי אנחנו סופרים ואת מי לא?

כאשר צנטרפוגת הזהויות משתוללת קשה שלא לפתח ציניות כלפי "תתי-זהויות", ויחד עם זאת צריך לכבד כל הגדרה עצמית; יש יותר מארבעה שבטים, איפה אני כמסורתית? איפה יוצאי ברה"מ? מה לגבי הזהויות המוצלבות – אישה חרדית ומזרחית? איך מחליטים "את מי סופרים?" מי מחליט מי חרדי ומי לא? מערכת החינוך? כל אחת על עצמה? האם תפיסות הגיוון קיימות לגבי קהילות מסוימות בלבד? האם יש קהילות שפחות נוח לנו איתן? האם יש ארבעה שבטים ואולי אינסוף?

ז. האם אנחנו מאמינים בטוב משותף?

האם הגישה המובילה אצלנו היא משחק סכום 0 (אם המתחרה שלי ניצח אני בהכרח הפסדתי) או גישה של **טוב משותף** לפיה יש פתרונות שמאפשרים "טוב מכל העולמות". האם יש זהויות שנתפסות כאיום על החופש / קיום / זכויות / מקום שלי

במרחב הציבורי? ("החרדים/דתיים/ערבים/רוסים משתלטים לנו על ה..."). האם בתרבות הארגונית / עירונית שלנו הזהות והדימוי העצמי של כל קבוצה מעוצבים על ידי שלילת הערך של האמונות ותפיסות העולם האופייניות לקבוצה אחרת? האם נבחנות אפשרויות לפתרונות שמשלבים תפיסות עולם השונות לכדי עקרונות עבודה בארגון / מיזם? האם ישנן הצדקות שונות שעשויות להוביל לגישה משותפת? למשל, אפשר להסכים על שימור הסביבה מתוך התפיסה של בריאה אלוהית או מתוך שמירה על כדור הארץ כך ששתי הצדקות שונות מובילות לפעולות משותפות.

ח. האם יש מקום גם לכאב ובושה לצד אחריות ומחויבות לעתיד משותף?

תמיד טוב לחגוג את ריבוי התרבויות, ויחד עם זאת אי אפשר "לדלג" מעל קשיים וכאבים, האפשרות לחיות יחד צריכה לקחת בחשבון את יחסי הכוחות החברתיים ולשאוף לדיאלוג בין שווים. האם בתרבות הארגונית / עירונית שלנו מותר להביע כאב, בושה, גאווה בהקשר התרבותי? האם מעבר לחומס, האינג'רה או המופלטה מתקיימות גם שיחות על הכאבים העמוקים של כל קהילה? האם מתקיים איזון בין שיתוף בכאב/בושה/גאווה לצד המחויבות לשותפות ולעתיד המשותף שלנו כאן?

ט. האם אנחנו שואפים להסכמות קונקרטיות או עסוקים בתחרות בין סמלים ורעיונות? האם ההחלטות מתקבלות בדרג הקרוב ביותר למעורבים בהחלטה?

במקרים רבים, אנחנו מתישים את עצמנו בויכוחים בין ייצוגים וסמלים במקום לשאוף להסכמות קונקרטיות, שעוסקות בטוב המשותף לכלל המעורבים. סוגיות מקומיות הופכות לאסקלציה תקשורתית ו/או מגיעות לבג"ץ לפני שנבחנו כלל האפשרויות. כאשר מתקרבים ל"שטח" ול"אנשים האמיתיים" שחיים את המורכבות ניתן למצוא פתרונות מורכבים ומעשיים למתחים תיאורטיים.

י. האם יש לנו מנגנונים / שגרות להתמודד עם סוגיות וקונפליקטים בין-תרבותיים?

הניסיון שלנו מלמד שתהליכים שמכוונים להסכמות **קונקרטיות** (ופחות סימבוליות) מקדמים יותר מעקרונות אולטימטיביים של צדק – יצירת הזדמנויות להגיע להסכמות קונקרטיות, בשיתוף כלל האנשים והקהילות המעורבים בעניין מקדמת את האפשרות לחיות יחד יותר מהכרעות חיצוניות עקרוניות.